

**Судова влада в Україні.
Особливості організації та
здійснення в умовах воєнного
стану**

Судова влада України — нарівні з виконавчою та законодавчою гілкою влади є однією з гілок влади відповідно до ст. 6 Конституції України. Органи судової влади здійснюють свої повноваження у межах, встановлених Конституцією України та відповідно до Законів України.

24 лютого 2022 на території України введено воєнний стан через широкомасштабну військову агресію РФ проти України.

Формально введення воєнного стану не впливає на процес здійснення судочинства. Зокрема, відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняється. Водночас на практиці забезпечити безперебійну роботу судів в період війни вкрай важко.

Усі ці питання докладно викладені у пропонованому виданні для вдумливої уваги зацікавлених читачів. У першу чергу це видання буде корисно суддям, прокурорам, адвокатам та іншим працівникам органів правосуддя, працівникам правоохоронних органів, військовослужбовцям, службовим особам державних органів, інших органів влади і управління, практикуючим правникам, здобувачам юридичної освіти та їх викладачам.

СУДОВА ВЛАДА В УКРАЇНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під загальною редакцією
Копотуна Ігора Миколайовича
доктора юридичних наук, професора,
заслуженого юриста України

Видавничий дім
«ПРОФЕСІОНАЛ»
Київ – 2022

Укладачі:

Ануфрієв Микола Іванович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, почесний ректор Міжнародної кадрової Академії генерал-полковник міліції;

Дрозд Олексій Юрійович — доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, начальник відділу Національної академії внутрішніх справ України;

Копотун Ігор Миколайович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням Донецького державного університету внутрішніх справ;

Коропатнік Ігор Михайлович — доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри правового забезпечення Військового інституту Національного університету імені Тараса Шевченка полковник юстиції;

Кривенко Олександр Васильович — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, генерал-лейтенант;

Курилюк Юрій Богданович — доктор юридичних наук, доцент, начальник управління адміністративної юрисдикції Адміністрації Державної прикордонної служби України, полковник;

Микола Андрійович Микитюк — доктор юридичних наук, доцент, професор спеціальної кафедри №1 Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка полковник;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського;

Петков Валерій Петрович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням Донецького державного університету внутрішніх справ.

Судова влада в Україні. Особливості організації та здійснення в умовах воєнного стану. / Під. заг. ред. Копотуна І. М. Київ. ВД «Професіонал», 2022. 634 с.

ISBN 978-611-01-2811-7

Судова влада України — нарівні з виконавчою та законодавчою гілкою влади є однією з гілок влади відповідно до ст. 6 Конституції України. Органи судової влади здійснюють свої повноваження у межах, встановлених Конституцією України та відповідно до Законів України.

24 лютого 2022 на території України введено воєнний стан через широкомасштабну військову агресію РФ проти України.

Формально введення воєнного стану не впливає на процес здійснення судочинства. Зокрема, відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» скорочення чи припинення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняється. Водночас на практиці забезпечити безперерйну роботу судів в період війни вкрай важко.

Усі ці питання докладно викладені у пропонованому виданні для вдумливої уваги зацікавлених читачів. У першу чергу це видання буде корисно суддям, прокурорам, адвокатам та іншим працівникам органів правосуддя, працівникам правоохоронних органів, військовослужбовцям, службовим особам державних органів, інших органів влади і управління, практикуючим правникам, здобувачам юридичної освіти та їх викладачам.

ISBN 978-611-01-2811-7

© Видавничий дім «Професіонал», 2022.

ВСТУП

Судова влада — незалежна і самостійна гілка державної влади, яка здійснюється судами.

Органи судової влади вирішують правові суперечки між конкретними особами, а також розглядають справи щодо норм контролю, а саме:

- відповідності законів → конституції;
- підзаконних нормативних актів → законам.

У окремих випадках ці органи дають тлумачення правовим нормам, в основному нормам конституції країни, поза із зв'язком з конкретним позовом.

Можна виділити такі напрями здійснення судової влади:

- охорона прав і законних інтересів громадян;
- охорона правопорядку від злочинних й інших правопорушень;

контроль за тим, щоб діяльність державних органів не виходила за правові межі.

Суди також виконують окремі посвідчуванні функції: визнання фактів в окремих державах — зміцнення прав, коли для посвідчення потрібний доказ, що за складністю виходить за межі компетентності нотаріусів.

Судова влада України — нарівні з виконавчою та законодавчою гілкою влади є однією з гілок влади відповідно до ст. 6 Конституції України. Органи судової влади здійснюють свої повноваження у межах, встановлених Конституцією України та відповідно до Законів України.

В Україні кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях. Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань, основи організації та діяльності адвокатури визначається виключно Законами України.

Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

24 лютого 2022 на території України введено воєнний стан через широкомасштабну військову агресію РФ проти України.

Формально введення воєнного стану не впливає на процес здійснення судочинства. Зокрема, відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняється. Водночас на практиці забезпечити безперерйну роботу судів в період війни вкрай важко.

Для врегулювання даного питання Рада Суддів України (надалі - РСУ) прийняла ряд важливих рішень. Так 24.02.2022 РСУ прийняла рішення «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку РФ», 02.03.2022 РСУ опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану, 04.03.2022 видано наказ Голови Верховного Суду, згідно з яким встановлено особливий режим роботи й запроваджено відповідні організаційні заходи.

У свою чергу 03.03.2022 Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо зміни підсудності судів».

Усі ці питання будуть більш докладно викладені у пропонованому виданні для вдумливої уваги зацікавлених читачів. У першу чергу це видання буде корисно суддям, прокурорам, адвокатам та іншим працівникам органів правосуддя, працівникам правоохоронних органів, військовослужбовцям, службовим особам державних органів, інших органів влади і управління, практикуючим правникам, здобувачам юридичної освіти та їх викладачам.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Загальні питання.

Основними нормативними актами, які визначають основні засади організації судової влади в Україні є Конституція України та Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII.

Відповідно до ст. 124 Конституції України **правосуддя в Україні** здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами **не допускаються**.

Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи. Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом. Судову владу реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур (ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Відповідно до ст. 126 Конституції України та статей 6-14 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») **засадами організації судової влади є:**

- 1) незалежність судів;
- 2) право на справедливий суд;
- 3) право на повноважний суд;
- 4) рівність перед законом і судом;
- 5) професійна правнича допомога при реалізації права на справедливий суд;
- 6) гласність і відкритість судового процесу;

- 7) мова судочинства і діловодства в судах;
- 8) обов'язковість судових рішень;
- 9) право на перегляд справи та оскарження судового рішення.

У відповідності до ст. 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначається **єдина система судів України**, яка виключає можливість створення надзвичайних та особливих судів.

Судова система (судоустрій) України становить сукупність усіх судів держави, наділених виключною компетенцією здійснювати правосуддя, заснованих на єдиних засадах організації і діяльності.

Судову систему України складають суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України, який є єдиним органом конституційної юрисдикції. Суди загальної юрисдикції можуть бути загальними і спеціалізованими. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Третейські суди не входять до судової системи України.

Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні. Конституційний Суд України не входить до системи судів загальної юрисдикції.

Пріоритетним напрямком діяльності Конституційного Суду є здійснення конституційного судочинства в Україні. Втім, це не єдина функція суду, також виділяють функції конституційного контролю та офіційного тлумачення законодавства.

Відповідно до Конституції України та Закону «Про Конституційний Суд України» (стаття 7) до повноважень Суду належить:

вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

офіційне тлумачення Конституції України;

надання висновків про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

надання висновків про конституційність питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою;

надання висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту;

надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції;

надання висновку про порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції або законів України;

вирішення питань про відповідність Конституції України та законам України нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

вирішення питань про відповідність конституційність законів України (їх окремих положень) за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України.

За приписами ст. 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» **правосуддя в Україні здійснюється** виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства. При цьому **делегування функцій судів**, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами **не допускаються**. Особи, які привласнили функції суду, несуть відповідальність, установлену законом. **Народ бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.**

Незалежність судів.

За приписами ст. 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та на засадах верховенства права.

Незалежність судової гілки влади, як і кожного судді окремо, є не лише гарантією, передбаченою ст. 126 Конституцією України, але й запорукою довіри громадян до судової системи.

Незалежність суддів полягає в їх самостійності, відсутності будь-якого стороннього впливу та втручання, вирішення суддею судового спору за своїм внутрішнім переконанням, непов'язаності під час здійснення правосуддя будь-якими обставинами, іншою (окрім закону) волею.

Конституційний принцип незалежності суддів забезпечує важливу роль судової гілки влади в механізмі захисту прав і свобод

громадян та є запорукою реалізації права на судовий захист, передбаченого статтею 55 Основного Закону України.

Будь-яке зниження рівня гарантій незалежності суддів суперечить конституційній вимозі неухильного забезпечення незалежного правосуддя та права громадян на захист прав і свобод незалежним судом, оскільки призводить до обмеження можливостей реалізації цього конституційного права, а отже, суперечить статті 55 Конституції України.

Право на справедливий суд.

За приписами ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» **кожному гарантується** захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом. При цьому іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи мають право на судовий захист в Україні нарівні з громадянами і юридичними особами України. Доступність правосуддя для кожної особи забезпечується відповідно до Конституції України та в порядку, встановленому законами України.

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) гарантує право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі.

Ключовими принципами статті 6 є верховенство права та належне здійснення правосуддя. Ці принципи також є основоположними елементами **права на справедливий суд**.

Право на суд покриває надзвичайно широке поле різноманітних категорій - воно стосується як інституційних та організаційних аспектів, так і особливостей здійснення окремих судових процедур.

Своєрідним механізмом, який дозволяє розуміти, тлумачити та застосовувати Конвенцію є практика Європейського суду з прав людини, яку він викладає у своїх рішеннях.

Враховуючи той факт, що **право на справедливий суд займає основне місце у системі глобальних цінностей демократичного суспільства**, Європейський суд у своїй практиці пропонує досить широке його тлумачення. Як свідчить позиція Суду у багатьох справах, основною складовою права на суд є право доступу, в тому

розумінні, що особі має бути забезпечена можливість звернутись до суду для вирішення певного питання, і що з боку держави не повинні чинитись правові чи практичні перешкоди для здійснення цього права.

Згідно з доповіддю Венеціанської Комісії, право на справедливий суд є складовою принципу Правовладдя.

Статтею 55 Конституції України встановлено, що права і свободи людини і громадянина **захищаються судом**. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Зміст цього права полягає в тому, що кожен має право звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Зазначена норма зобов'язує суди приймати заяви до розгляду навіть у випадку відсутності в законі спеціального положення про судовий захист.

Право на повноважний суд.

За приписами ст. 8 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» ніхто не може бути позбавлений **права на розгляд його справи в суді, до юрисдикції якого вона віднесена процесуальним законом**. При цьому суддя розглядає справи, одержані згідно з порядком розподілу судових справ, установленим відповідно до закону. На розподіл судових справ між суддями не може впливати бажання судді чи будь-яких інших осіб.

У цьому випадку мова йде про принцип законного суду. **Принцип законного судді (суду)** – це принцип, згідно з яким ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у суді, до підсудності якого вона віднесена законом, а отже, ніхто не може бути вилучений з відання законного судді.

Принцип законного судді нерозривно пов'язаний з правом особи на повноважний, компетентний суд.

Принцип законного судді має безпосереднє відношення як до судоустрою, так й до процесуального права. Він одночасно наділений як організаційними, так і функціональними ознаками.

Складові принципу законного суду:

Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у тому суді і тим суддею, до підсудності якого вона віднесена законом.

Кожна людина заздалегідь має право знати, який суд і в якому складі у відповідності із законом може розглядати справу, якщо така виникне.

Суд не тільки вправі, а й зобов'язаний ухилитися від розв'язання справ, йому не підсудних, і навпаки суд не вправі ухилитися від розв'язання підсудних йому справ і зобов'язаний прийняти їх до свого провадження; тільки при наявності законних підстав, відкривається шлях до переносу справи до іншого суду.

Цьому праву та обов'язку суду відповідає обов'язок сторін підкоритися вимогам «належного» суду, тобто компетентного суду, а також право вимагати суду незалежного і неупередженого.

Питання про підсудність можуть бути порушені не тільки сторонами, а й судом.

Вказані питання можуть бути порушені в будь-який момент провадження.

Взаємна згода сторін на зміну законної підсудності справи, як загальне правило, не може мати ніякого процесуального значення.

Закони, що визначають межі (обсяг) влади суду, не повинні тлумачитись розширено. Суд може прийняти до свого розгляду лише ті справи, до розгляду яких він уповноважений законом. Підсудність повинна бути точно встановлена в законі, а не визначатися стосовно конкретної справи, наприклад, за ознакою її «особливої складності», «виняткового громадського значення» або «доцільності».

Суд сам повинен вирішувати, чи підсудна йому справа, що надійшла на його розгляд, не звертаючись до посередництва або вказівок вищого суду. Кожен суд повинен знати закони (*jura novit curia*).

В основі рішення суду про підсудність повинен бути той акт, який визнається законним приводом до початку справи. До перевірки цього акту по суті, як і обставин, що в ньому викладені, суд може приступити тільки попередньо, отже до визнання справи підсудної саме цьому суду, він сприймає на віру викладенні обставини, не розпочинаючи їх дослідження на достовірність.

Підсудність справи може бути змінена тільки на підставі об'єктивних чинників, встановлених в процесуальному законі і не повинна залежати від суб'єктивного погляду суду чи прокурора.

Справу може розглянути тільки такий суд, що створений на підставі закону із заздалегідь визначеною юрисдикцією.

Рівність перед законом і судом.

За приписами ст. 9 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» правосуддя в Україні здійснюється на засадах **рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом** незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак. При цьому **суд створює такі умови**, за яких кожному учаснику судового процесу гарантується рівність у реалізації наданих процесуальних прав та у виконанні процесуальних обов'язків, визначених процесуальним законом.

Змістом формальної рівності є рівність усіх перед законом, рівність прав і обов'язків, незалежно від національної, релігійної й іншої приналежності, службового й іншого положення, рівна відповідальність перед законом. Іншим боком формальної рівності виступає принцип недискримінації.

Вимога **формальної рівності** можливостей реалізується у праві за допомогою чотирьох пов'язаних між собою загальних принципів:

Принцип рівності перед законом;

Принцип рівності перед судом;

Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина;

Принцип рівності обов'язків людини і громадянина.

У сучасних умовах **принцип рівності перед законом** є беззаперечним юридичним стандартом, який закріплено у ст. 7 Загальної декларації прав людини і у ст. 24 Конституції України.

Принцип рівності перед законом знаходить своє логічне продовження у принципі рівності перед судом (згідно з п. 2 ч. 3 ст. 129 Конституції України рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом є однією з основних засад судочинства).

Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина (принцип рівноправності) закріплено у статтях 21 і 24 Конституції України. Так, згідно зі ст. 21 Конституції України «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах». А стаття 24 Конституції проголошує, що «громадяни мають рівні конституційні права і свободи...».

Принцип рівності обов'язків людини і громадянина у прямій формі в українському праві не сформульований, проте факт його існування особливих сумнівів не викликає. Зокрема, проголошуючи рівність усіх громадян перед законом, ст. 24 Конституції України таким чином встановлює і рівну підлеглість усіх громадян законам України. Крім того, принцип рівності обов'язків відображено у положеннях Конституції, які закріплюють конкретні обов'язки громадян.

Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом передбачає **єдиний правовий режим**, який забезпечує реалізацію процесуальних прав. Тлумачачи Основний Закон України, Конституційний суд України свого часу дійшов висновку, що елементами верховенства права є принцип рівності і справедливості, правової визначеності, якості і недвозначності правової норми.

Зміст цього принципу полягає в тому, що особи, які вчинили кримінальне правопорушення, є рівними перед законом і підлягають відповідальності, зокрема і кримінальній, незалежно від різних ознак, які відрізняють одну людину від іншої. Тому ні раса, ні колір шкіри, ні будь-які інші ознаки не повинні впливати на те, як буде розглядатися справа і чи зможе ця людина мати доступ до правосуддя.

Професійна правнича допомога при реалізації права на справедливий суд.

За приписами ст. 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, визначених законом, держава забезпечує надання професійної правничої допомоги безоплатно. При цьому кожен є вільним у виборі захисника своїх прав та особи, яка надає правничу допомогу.

Для надання професійної правничої допомоги діє адвокатура. Забезпечення права на захист від кримінального обвинувачення та представництво в суді здійснюються адвокатом, за винятком випадків, установлених законом. Витрати учасників судового процесу на професійну правничу допомогу відшкодовуються в порядку, визначеному законом.

Конституційне право кожної особи на професійну правничу допомогу у суді (ст. 59, ст. 131-2 Конституції України) в межах

виконання державою своїх позитивних зобов'язань (стаття 1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод) є основною конституційною гарантією права на доступ до правосуддя, яке, в свою чергу, є невід'ємною складовою права на судовий захист (ст. 55 Конституції України).

Також положеннями статті 47 Хартії основних прав Європейського Союзу проголошується, що кожна людина має право звернутися за допомогою до адвоката, захисника і призначити свого представника, а ті, кому бракує коштів, звільняються від судових витрат тією мірою, наскільки це необхідно для забезпечення ефективного доступу до правосуддя. Так, право на професійну правничу допомогу (незалежно від рівня фінансової забезпеченості особи) є однією з гарантій справедливості судового розгляду.

Особливої значущості питанню права на професійну правничу допомогу в судочинстві додає зв'язок права на правову допомогу з принципом доступності правосуддя, що впливає з практики Європейського суду з прав людини.

Однак важливо зазначити: зважаючи на позицію ЄСПЛ щодо гарантування не теоретичних, а практично здійснених прав, під «правовою допомогою» має розумітися саме така допомога правника, яка буде дієвою та ефективною в забезпеченні захисту прав, свобод та інтересів особи.

Професійну правничу допомогу варто розглядати як фундаментальну засаду судочинства та складник загального інституту правової допомоги, під яким розуміється представництво та інші види правової допомоги у судовому провадженні, що надаються адвокатом як особою з досвідом у сфері права та високим рівнем правової підготовки, яка є гарантією втілення змагальності та рівності сторін, а отже, дозволяє забезпечити доступність правосуддя.

Гласність і відкритість судового процесу.

За приписами ст. 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» забезпечується гласність і відкритість судового процесу.

Гласність та відкритість судового процесу – пріоритетний принцип кожного суду, який забезпечує особі право вчасно та в повному обсязі володіти інформацією щодо своєї справи.

Цей принцип відображено як в Основному Законі нашої країни, так і в процесуальних кодексах та законах. Зокрема, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, що судові рішення, судові засідання та інформація щодо справ, які розглядаються судом, є відкритими, крім випадків, установлених законом. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Крім того, будь-яка особа має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом. Згідно із Законом України «Про доступ до судових рішень» зміст судових рішень, розміщений на офіційному вебпорталі «Судова влада України», може бути доступний кожному громадянину.

На офіційному веб-порталі «Судова влада України» у відкритому доступі міститься інформація про суд, який розглядає справу, сторін спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадію розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого.

Для забезпечення принципу гласності та відкритості розгляд справ проводиться у відкритому судовому засіданні. Проте в установлених законом випадках допускається розгляд справи у закритому судовому засіданні, але з дотриманням всіх правил судочинства при цьому.

Відкритий розгляд – це надання рівної можливості громадянам, які цікавляться справою, бути присутніми в залі, стежити за ходом судового засідання.

Присутнім особам, а також представникам ЗМІ надано право проводити фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених законом. Це не повинно створювати перешкоди у веденні засідання й реалізації учасниками процесу їхніх процесуальних прав. За судом залишається право визначати місце в залі судових засідань, з якого має проводитися фотозйомка та/або відеозапис.

Трансляція судового засідання є одним із ключових моментів забезпечення принципу відкритості та гласності, однак вона здійснюється з дозволу суду. Незважаючи на це, останніми змінами в процесуальному законодавстві чітко встановлено обов'язок

транслявання перебігу судового засідання в інтернеті, за умови якщо всі учасники справи беруть участь у ньому в режимі відеоконференції.

Під час розгляду справ перебіг судового процесу обов'язково фіксується технічними засобами в порядку, встановленому законом.

Гласність судового процесу є основною і необхідною умовою справедливого розгляду справи незалежним і безстороннім судом, а також забезпечує можливості для захисту прав і законних інтересів осіб, які беруть участь у судовому процесі.

Відкритий судовий розгляд посилює громадський контроль за діяльністю суду, підвищує у суддів і осіб, які беруть участь у справі, почуття відповідальності, забезпечує виховний вплив судового процесу.

Мова судочинства і діловодства в судах.

За приписами ст. 12 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судочинство і діловодство в судах України **проводяться державною мовою**. При цьому суди забезпечують рівність прав громадян у судовому процесі за мовною ознакою. Суди використовують державну мову в процесі судочинства та гарантують право громадян на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють.

Відповідно до Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 15 Кодексу адміністративного судочинства України, статті 7 Цивільного процесуального кодексу України (справа про мову судочинства) **визнання української мови як державної є складовою конституційного ладу держави** нарівні з її територією, столицею, державними символами.

За правовою позицією Конституційного Суду України під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя. До такої сфери належить діяльність органів судової влади.

Відповідно до статті 124 Конституції України Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції здійснюють правосуддя, яке стосується конституційного, адміністративного, господарського, кримінального та цивільного судочинства. Ці види судочинства є

процесуальними формами правосуддя та охоплюють порядок звернення до суду, процедуру розгляду судом справи та ухвалення судового рішення.

Суди реалізують державну мову в процесі судочинства та гарантують право громадян щодо використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють, відповідно до Конституції і законів України.

Таким чином, Основним Законом України закладено конституційні основи для використання української мови як мови судочинства та одночасно гарантовано рівність прав громадян у судовому процесі за мовною ознакою. Державною мовою здійснюються ведення судового процесу, складання судових документів та інші процесуальні дії і відносини, що встановлюються між судом та іншими суб'єктами на всіх стадіях розгляду і вирішення судових справ.

Норми процесуального законодавства гарантують громадянам, які не володіють або недостатньо володіють державною мовою, право користуватися в судовому процесі їх рідною мовою або мовою, якою вони володіють (наприклад ч. 2 ст. 15 КАС України, ч. 2 ст. 7 ЦПК України).

У відповідності до ст. 12 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» суди використовують державну мову в процесі судочинства та гарантують право громадян на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють.

У судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» в порядку, встановленому процесуальним законом.

Використання в судочинстві регіональних мов або мов меншин гарантується державою та забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України. У відповідності до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» положення Хартії застосовуються до мов таких національних меншин України: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської.

Термін «регіональні мови або мови меншин» означає мови, які: а) традиційно використовуються в межах певної території держави

Зміст

ВСТУП	3
ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	5
ОРГАНІЗАЦІЙНА СИСТЕМА СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	21
СУДОВА ВЛАДА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ...	43
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА	59
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про правовий режим воєнного стану».....	59
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про відновлення довіри до судової влади в Україні»	99
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про забезпечення права на справедливий суд»	113
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про судоустрій і статус суддів».....	278
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Конституційний Суд України»	454
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Вищий антикорупційний суд»	517
Указ Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності»	543
РІШЕННЯ ХІ (ЧЕРГОВОГО) З'ЇЗДУ СУДДІВ УКРАЇНИ від 22.02.2013 «Про затвердження Кодексу суддівської етики»	544
РІШЕННЯ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ від 24.01.2017 № 52/0/15-17 «Про затвердження Регламенту Вищої ради правосуддя»	550

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

СУДОВА ВЛАДА В УКРАЇНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 18.11.2022. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 39,65.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

Книги, які можуть вас зацікавити

Режим воєнного стану:
правове регулювання

Правоохоронна
діяльність органів
Національної поліції.
Законодавство.
Коментар. Роз'яснення

Національна гвардія
України. Історія,
сучасний стан, основні
нормативні акти,
коментарі і роз'яснення

«Воєнні» новели
Кримінального кодексу
України: правотворчі та
правозастосовні
проблеми

Конституційний
юрисдикційний процес
в Україні: сучасний стан
та перспективи
удосконалення

Правове регулювання
боротьби з піратством
та актами тероризму на
морі

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)